

Poročilo s prve bojne črte: osebne izkušnje pri pripravi atlasov sveta

IZVLEČEK

Slovenski atlasi sveta so pomembni sooblikovalci znanja o Zemlji in prek podomačevanja zemljepisnih imen tudi pomemben jezikovni dejavnik. V članku so podane osebne izkušnje avtorja pri ravnanju z zemljepisnimi imeni ob nastajanju petih atlasov. Pri najstarejšem, Cigaletovem Atlantu (1869-1877), je pripravil imensko kazalo, pri Velikem družinskem atlasu sveta (1992 in 1996) redakcijo podomačenih imen, v Družinski atlas sveta (2001) in Veliki šolski atlas (2003) je vpisal vsa podomačena slovenska imena, pri Atlantiki (2007) pa pripravil računalniško datoteko s podomačenimi imeni, ki so se bolj ali manj avtomatsko procesirala na zemljevide.

Ključne besede: kartografija, toponimika, atlas, zemljepisno ime, eksonim.

ABSTRACT

Slovenian world atlases are important shapers of information about the Earth, and their adaptation of geographical names into Slovenian is also an important linguistic factor. This article presents the author's personal experience in dealing with geographical names during the compilation of five world atlases. He prepared the index of names for the oldest one, Cigale's Atlant (1869-1877), he edited the adapted names for Veliki družinski atlas sveta (Great Family World Atlas, 1992 and 1996), he single-handedly entered all of the adapted Slovenian names into Družinski atlas sveta (Family World Atlas, 2001) and Veliki šolski atlas (Great School Atlas, 2003), and for Atlantika (2007) he prepared an electronic file with adapted names, which were transferred onto the maps largely automatically.

Key words: cartography, toponymy, atlas, geographical name, exonym.

Slovenski atlasi sveta so zagotovo pomembni sooblikovalci znanja o našem planetu in prek podomačevanja zemljepisnih imen tudi pomemben dejavnik sooblikovanja našega jezika in bogatenja njegovega besedišča. Naša atlasna literatura ima s ponovnim »rojstvom« skoraj pozabljenega Cigaretovega Atlanta (1869–1877) že skoraj stoletje in pol dolgo tradicijo (Kladnik 2007c). V tem prvem slovenskem atlasu sveta so v mnogih primerih nakazane rešitve, skladne s sodobnimi pogledi. Po njem Slovenci vse do Velikega atlasa sveta (1972) ali tako imenovanega Medvedovega atlasa skoraj stoletje nismo dobili atlasa sveta za splošno rabo. Vmes je izšlo le nekaj šolskih atlasov (Kladnik 2007a). Izdajanje atlasov v slovenščini je pravi razcvet doživelo z osamosvojitvijo Slovenije. Obdobje po njej lahko označimo za zlato dobo atlasov, bolj ko ne pa zamrlo z razcvetom gospodarske krize konec prvega desetletja v novem tisočletju.

Atlasi so sčasoma postali precej zajetni in vsebinsko bogati, pri čemer se ob različno poglobljenih dodatnih informacijah in estetski skladnosti med seboj morda še najbolj razlikujejo po različni kakovosti obravnave zemljepisnih imen. Nekateri med njimi so za naše razmere dosegli zelo velike naklade. Tako je bil na primer Veliki družinski atlas sveta oziroma njegov naslednik Veliki atlas sveta v treh izdajah (1992, 1996 in 2002) natisnjen v več kot 50.000 izvodih.

Posamezni atlasi se med seboj precej razlikujejo po:

- starosti;
- namembnosti (za splošno oziroma šolsko rabo);
- obsegu;
- načinu izdelave (analogna oziroma digitalna kartografija);
- preglednosti (vrsta in kontrastnost tiska, način prikaza oblikovanosti površja, pestrost tipografije uporabljenih črk pri zapisu zemljepisnih imen, različna gostota imen);
- natančnosti zapisovanja zemljepisnih imen, kamor poleg rabe oziroma opuščanja ločevalnih (diakritičnih) znamenj spadata tudi način zapisovanja izvirnih imen ali endonimov (enojezičnost ali morebitna večjezičnost) in način navajanja podomačenih tujih zemljepisnih imen na zemljevidih;
- morebitnem imenskem kazalu in njegovih značilnostih;
- morebitnih dodatnih informacijah, ki bogatijo sporočilno vrednost posameznega izdelka.

Avtor besedila:

DRAGO KLADNIK, dr. geografije
Geografski inštitut Antona Melika
ZRC SAZU, Gosposka ulica 13,
1000 Ljubljana
E-pošta: drago.kladnik@zrc-sazu.si

COBISS 1.04 strokovni članek

V prispevku želim na podlagi izkušenj pri urejanju, redakciji oziroma zapisovanju podomačenih zemljepisnih imen v nekaterih slovenskih atlasih sveta razkriti kompleksnost, zapletenost in težavnost pri pripravi kakovostnih izdelkov, ki so zaradi mednarodne občutljivosti ustrezne rabe zemljepisnih imen vseskozi tudi pod drobnogledom predstavnikov držav, vpletenih v ozemelske in z njimi povezane imenske spore.

Zapisovanje zemljepisnih imen na zemljevidih

Zemljevidi in atlasi so pomemben vir informacij o tujih deželah in tujih zemljepisnih imenih, zato morajo biti uredniki in kartografi še posebno previdni pri odločitvah, na kakšen način bodo imena v atlasih zapisana (slika 1). Načeloma bi bil najbolj informativen atlas, v katerem bi bilo vsako ime zapisano v izvorni in podomačeni obliki, vendar to zaradi prostorske stiske na zemljevidih žal ni izvedljivo. V praksi se skuša poiskati kar najbolj skladen kompromis med priporočili Organizacije združenih narodov, pra-

vopisnimi pravili, kartografskimi in geografskimi načeli ter razpoložljivo površino zemljevidov. To pomeni, da se v praksi načini zapisovanja imen od izdelka do izdelka precej razlikujejo (Kladnik 2007b).

Kakovosten zemljevid je rezultat dolgega in zahtevnega kartografskega procesa, katerega namen ni le natančna predstavitev oblike in položaja objektov, ampak mora zadovoljiti še druge kriterije, na primer preglednost, estetsko skladnost, informativnost. Zaradi izpostavljenosti drugih kriterijev je lahko lega določenega objekta

na zemljevidu namenoma nekoliko spremenjena (Šuntar 1993).

Problematika prikaza določenega geografskega pojava ali topografskega objekta na zemljevidu oziroma zapisa določenega zemljepisnega imena (endonima, eksonima ali obeh) odpira nekatera vprašanja, ki jih morata že v idejni fazi snovanja zemljevidov rešiti urednik in kartograf. Potrebno je opredeliti pojave in objekte, pri katerih se naj navede samo enojezična (izvirna ali podomačena) oblika imena, pojave in objekte, ki naj bodo zapisani dvojezično ali v primeru več

Slika 1: Načini zapisovanja podomačenih tujih zemljepisnih imen se od zemljevida do zemljevida precej razlikujejo (Atlant 1869–1877; Veliki družinski atlas sveta 1992; Družinski atlas sveta 2001; Veliki atlas sveta 2005) (povzeto po 19, 68).

izvirnih imen celo večjezično, ter pojave in objekte, ki bodo ostali nepoimenovani. Ta tematika je v tesni zvezi z nasičenostjo določenega zemljevida s topografskimi besedili, ta pa z njegovo želeno informacijsko temeljitostjo (Horňanský 1992b).

Geografske pojave in topografske objekte lahko v povezavi z njihovo grafično ponazoritvijo in zapisovanjem njihovih imen v grobem razčlenimo na točkovne, črtne in ploskovne. Ime mora biti vselej postavljeno tako, da ga lahko uporabnik, še zlasti v primeru večje gostote imen, zlahka poveže s prikazanim pojavom ali objektom (Kadmon 2000). Na prvi pogled je ustrezna lokacija posameznega zemljepisnega imena dokaj enostavno rešljiva naloga. Vendar, ali naj bo ime določenega mesta napisano nad, pod, levo ali desno od topografskega znaka zanj, ali naj bo ime večje države zapisano enkrat samkrat s po sredini razpotegnjenimi črkami ali morda večkrat vzdolž mejnih črt? Pri nas sta se s problematiko ustreznega zapisovanja imen na zemljevidih še največ ukvarjala geodeta Branko Rojc (1986 in 1993; Mihelič in Rojc 1996, Brajnik s sodelavci 1996) in Jerneja Fridl (1999).

Delež, ki ga zapisi zemljepisnih imen zasedajo v grafičnem delu zemljevida, je odvisen od merila in njegove tematike. Na topografskih zemljevidih srednjih meril je delež napisov približno 5 %, na preglednih zemljevidih majhnih meril pa se zaradi raznovrstne vsebine navadno poveča na okrog 10 %, lahko tudi več. Če se kot skrajna zgornja meja možne natrpa-

nosti zemljevida predvideva, da delež črt, topografskih znakov in napisov ne sme presežati 30 %, je očitno, da skoraj polovico vsebine zemljevidov zavzemajo zemljepisna imena. Napisi do določene mere onemogočajo prikazovanje drugih vsebin, saj se na mestih njihove lokacije načeloma ne da prikazati drugih pojavov. Usklajena tipografija (natančno določeni tipi črk za različne pojave in objekte, različna velikost črk, različne barve črk, različna svetlostna vrednost črk in različna grafična varčnost uporabljenih črk) ni le eden od pogojev za estetsko skladnost zemljevida, ampak tudi za njegovo natančnost (Horňanský 2000). Pri zapisovanju zemljepisnih imen je torej primerno slediti nekaterim ustaljenim načelom in pravilom (Kadmon 2000, str. 258–259):

- Napis mora biti vselej jasno navezan na geografski pojav ali topografski objekt, ki ga prikazuje.
- V kar največji meri se je treba izogibati prepletanju napisov; bližnji imeni ne smeta biti zapisani v povsem isti liniji. Če se že morata križati, naj se njuna usmerjenost razlikuje za dobrih 20°.
- Treba se je izogibati tudi pretiranemu prepletanju med zemljepisnimi imeni in topografskimi znaki. V vsakem primeru je treba izdelati prednostni seznam. V kar največji možni meri je treba preprečiti zapisovanje imen prek obalnih črt in rečnih tokov in če je le mogoče, naj bodo zapisana le na eni strani določene črte.
- Zapisana imena ne smejo biti nikoli obrnjena. To velja še zlasti za napise navpično usmerjenih ter ukrivljenih črtnih in ploskovnih pojavov.

Najbolje jih je zapisati tako, da so dobro berljiva, ko je kartografski izdelek v normalnem, to je vodoravnem položaju.

- Za preglednost in berljivost je velikega pomena prepoznavna kontinuiteta napisa, kar velja še zlasti za razpotegnjeno zapisana imena. Posebno pozornost je temu pojavu treba nameniti pri večbesednih imenih, pri katerih presledek med besedama ne sme preseči trikratnika presledka med dvema črkama določene besede.
- Vodoravno usmerjena imena morajo biti načeloma zapisana vzporedno s spodnjim robom zemljevida. Vendar jih je na zemljevidih v majhnih merilih z gosto mrežo različno upognjenih vzporednikov primerneje zapisovati vzporedno z njimi. Poseben primer so zemljevidi v majhnih merilih z azimutno projekcijo, ki navadno prikazujejo arktična in antarktična območja. Na teh zemljevidih se v njihovih zgornjih delih imena zapisujejo izbočeno vzdolž vzporednikov, v njihovih spodnjih delih pa vzdolž vzporednikov vbočeno. Imena je mogoče zapisovati tudi ravno, vzdolž poldnevnikov, usmerjenih proti tečajema.
- Če določeno ime že mora biti zapisano postrani, je to treba storiti odločno in nedvoumno, saj dober zemljevid ne prenese nejasno in nesistematično zapisanih zemljepisnih imen.

Sodobna, računalniška kartografija se od teh pravil v znatni meri odmika. Avtomatsko procesiranje oziroma stavljenje imen iz datotečnih seznamov namreč povzroča tako imenovani

»grafični hrup« oziroma čezmerno prepletanje imen. V takšnih primerih je treba opraviti naknadne ročne popravke položaja imen, prilagajanje položaja topografskih znakov in uporabiti drobne »ukane«, ki ne smejo bistveno vplivati na kakovost prikazane vsebine.

Snovalci zemljevidov se znajdejo tudi pred težavno dilemo, ali posamezna imena zapisati v eni sami obliki, bodisi kot eksonim bodisi kot endonim, ali v obliki dvojnice endonim-eksonim. Povsem jasno je, da je ob upoštevanju povprečno enake dolžine imen v prvem primeru mogoče zapisati vsaj enkrat več imen kot v drugem, kar seveda povečuje informativnost izdelka. Zato se uredniki in kartografi zaradi povsem pragmatičnih razlogov (pre) pogosto odločajo za uporabo enega samega imena, pri čemer v primeru rabe izključno eksonimskih imenskih različic kršijo mednarodna priporočila (Horňanský 2000).

Zemljepisna imena, ki se uporabljajo v mednarodni komunikaciji in so zapisana v uradnem jeziku neke dežele (endonimi) morajo tudi ob morebitnem prečrkovanju iz nelatiničnih pisav ostati nespremenjena, zato je treba ohraniti njihova naglasna in druga ločevalna črkovna znamenja. Dosledna raba naglasnih in drugih ločevalnih (diakritičnih) znamenj je obvezna tudi v znanstvenih in strokovnih krogih, medtem ko so v vsakdanji in šolski rabi pri zapisih imen iz pisav z zapletenimi prečrkovalnimi pravili zaželeno poenostavitev. Priporočila se torej transkripcija oziroma izgovoru prilagojeno poenos-

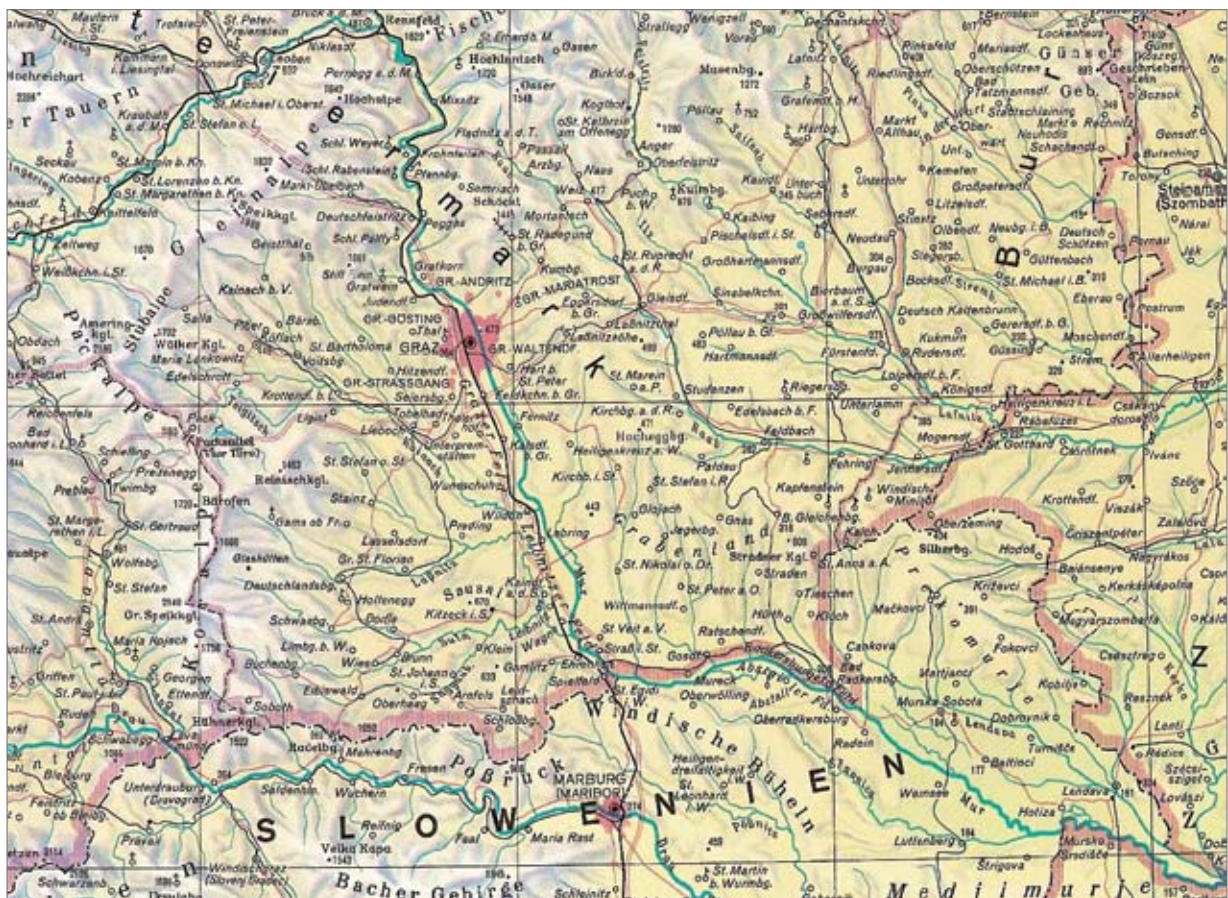

Slika 2: V kakovostnih atlasih so podomačena tuja zemljepisna imena praviloma zapisana v oklepajih za originalnimi imeni. Izjeme, kakršne so na prikazanem zemljevidu Španije, kjer so samo slovensko zapisana imena držav, morij, mejnih gorovij in zgodovinskih pokrajin, so plod redakcijske odločitve (31).

tavljanje imenskih zapisov, pri katerih se naglasna in ločevalna znamenja opuščajo (Kadmon 2000).

V kakovostnih atlasih naj bi bila podomačena zemljepisna imena zapisana v oklepaju (slika 2), z drugačno ali manjšo pisavo pod izvirnimi imeni ali vzdolž njih, na primer Lisboa (Lizbona), Nice (Nica), Wisła (Visla), Beijing Peking, Mackenzie River Mackenziejeva reka, Rocky Mountains Skalno gorovje. Takšen pristop je lahko sprejemljiv v vsestransko zadovoljstvo, saj na eni strani zadovoljuje mednarodna priporočila OZN, na drugi strani pa pusti »dihati« tudi jeziku uporabnika, saj se upošteva

njegova besedna kulturna dediščina. Predvsem zaradi privzganja strpnosti in spoštljivosti do drugih narodov je takšen način zapisovanja priporočljiv tudi v šolskih atlasih, vendar je praksa žal precejkrat drugačna. Problematični so predvsem atlas, nastali na podlagi mednarodne koprodukcije, saj v njih neustrezno rabo imen narekuje že pomanjkljiva uredniška zasnova originala, ki za zapisovanje v jezikovnih dvojnica ni predvidela dovolj prostora. Zaradi poenostavljanja se v šolskih atlasih praviloma tudi ne zapisujejo različne oblike večjezičnih imen. Največkrat se uporabijo zgolj podomačena imena brez zapisa originalnih oblik, če pa že, se v

Slika 3: V nekaterih srednjeevropskih atlasih se zemljepisna imena še vedno navajajo na način, ki opominja na polpretekle ekspanzionistične težnje (9).

marsikaterem atlasu dodaja originalno ime v oklepaju, na primer Dunaj (Wien), Benetke (Venezia), Bruselj (Bruxelles/Brussel).

Zanimivo je, da se za takšen način zapisovanja eksonimov ogreva tudi avstrijski geograf Peter Jordan, dolgoletni sklicatelj UNGEGN-ove Delovne skupine za eksonime (Jordan 2000, 91): »Kadar se eksonimi uporabijo na zemljevidih, je zaželeno, da se že iz medsebojnega položaja endonima in eksonima da razbrati, katero ime je originalno in katero podomačeno. Ker naj bi pozornost najprej pritegnili eksonimi, ki si jih velja tudi najprej za-

pomniti, je zanje primerna zgornja ali leva postavitev (z endonimi v enako velikih ali manjših črkah pod njimi ali na desni strani v oklepajih). ... To je seveda mogoče ob predpogoju, da vsak eksonim na zemljevidu spremlja odgovarjajoči endonim. Vendar, kot kaže praksa, tega ni mogoče vselej zagotoviti, saj v mnogih primerih za to ni dovolj prostora, predvsem pri imenih pokrajin in reliefnih oblik.«

Zaradi tega je umestno, da se v posameznem atlasu pri rabi originalnih in podomačenih tujih zemljepisnih imen uporabijo dvojna merila. Na preglednih zemljevidih sveta in posa-

meznih celin v majhnih merilih velja uporabiti izključno podomačena imena, v kolikor jih seveda imamo. Na podrobnih regionalnih zemljevidih v večjih merilih je treba podomačena imena znova zapisati, vendar jih je treba, razen za imena zunaj suverenosti posameznih držav, dosledno postaviti ob ali pod izvirnimi imeni. Seveda ob tem skladno z resolucijami OZN ne velja uvajati novih eksonimov (Radovan in Orožen Adamič 1999).

Na slovenskih državnih topografskih zemljevidih imajo prednost uradna zemljepisna imena države, v kateri je predmet poimenovanja (Radovan

1995). Če gre za uradno dvojezičnost, sta obe imeni enakovredni in ločeni s poševnico, pri čemer je najprej navedeno ime v jeziku večinskega naroda, na primer Zell-Pharre/Sele-Fara, Basovizza/Bazovica, Apátistvánfalva/Števanovci. Ostala slovenska zemljepisna imena na slovenskem narodnostnem ozemlju, ki niso uradna, pišemo v oklepaju za uradnimi imeni, na

primer Klagenfurt (Celovec), Trieste (Trst), Szentgotthárd (Monošter), tudi Brod na Kupi (Brod na Kolpi) (Berk 2001). Takšno spoštljivo ravnanje z zemljepisnimi imeni v tujih atlasih pogosto pogršamo. Čeprav se položaj tudi v tujini postopoma izboljšuje, sem in tja še vedno lahko naletimo na novodobne primere slabe prakse ravnanja z zemljepisnimi imeni (slika 3).

Osebne izkušnje

V nadaljevanju članka so podane moje osebne izkušnje ob nastajanju petih atlasov. Pri najstarejšem, Cigaretovem Atlantu (1869–1877), sem pripravil imensko kazalo, pri Velikem družinskem atlasu sveta (1992 in 1996) opravil redakcijo podomačenih imen, v Družinski atlas sveta (2001) in Veliki šolski atlas (2003) sem vpi-

Slika 4: Izsek z zemljevida Turčija in druge vzhodne dežele, na katerem je prikazan del ozemlja sodobne Grčije in s katerega je mogoče razbrati, da je bilo prepoznavanje zapisov zemljepisnih imen precej težavno opravilo (1).

Valverde del Fresno

Valverde del Fresno , <i>naselje</i> , 17/D4	Vechta , <i>naselje</i> , 10/H4	Veliki Ob , <i>kopenski hidronim</i> , 2/L2	Verho Uralsk , <i>naselje</i> , 9/L5
Valvo , <i>naselje</i> , 15/N7	Vechte , <i>kopenski hidronim</i> , 18/F2	Veliki Reynet , <i>naselje</i> , 1a/E13	Verhojansk , <i>naselje</i> , 1a/O3
Valzeina , <i>naselje</i> , 16/E2	Vede , <i>kopenski hidronim</i> , 3/I4; 12/L5; 12/M6	Veliki Sileš , <i>naselje</i> , 3/H2	Verhoturje , <i>naselje</i> , 2/L3; 9/LA
Van , <i>naselje</i> , 2/J5; 9/I8; 4/M7; 4/G5; 7/I1	Vedlo , <i>naselje</i> , 15/O6	Veliki Sveti Bernard , <i>kopenska reliefna oblika</i> , 16/B3	Verhovska , <i>naselje</i> , 15/R5
van Alphen River , <i>kopenski hidronim</i> , 8/F6	Vedrin , <i>naselje</i> , 18/D4	Veliki Sink , <i>naselje</i> , 3/I4	Veria , <i>naselje</i> , 9/D7
Van Diemenova dežela , <i>zgodovinska pokrajina</i> , 1a/O11; 1c/D2	Vedžh , <i>naselje</i> , 7/H2	Veliki Töttersaar , <i>otoška reliefna oblika</i> , 15/M7	Verin , <i>naselje</i> , 17/D3
Van Diemenova dežela (Tasmanija) , <i>upravna enota</i> , 1a/R14	Veendam , <i>naselje</i> , 14/M1; 18/F1	Veliki Uzenj , <i>kopenski hidronim</i> , 2/J3; 9/J6	Vermad , <i>naselje</i> , 18/B5
Van Jezero , <i>kopenski hidronim</i> , 9/I8	Veendaal , <i>naselje</i> , 18/E2	Veliki Vakup , <i>naselje</i> , 3/E4	Vermandois , <i>naravna pokrajina</i> , 18/B5
Vancouver , <i>otoška reliefna oblika</i> , 1b/H5	Veere , <i>naselje</i> , 18/C3	Veliki Varad , <i>naselje</i> , 3/G3; 9/D6	Vermonton , <i>naselje</i> , 14/J7
Vandans , <i>naselje</i> , 16/E1	Veerle , <i>naselje</i> , 18/D3	Veliki Varadin , <i>naselje</i> , 12/I2	Vermes , <i>naselje</i> , 16/C1
Vandiemenova dežela (1636) , <i>upravna enota</i> , 8/E6	Veersen , <i>naselje</i> , 18/F2; 18/F3	Veliki Vardin , <i>naselje</i> , 2/G4	Vermont , <i>upravna enota</i> , 5/M5
Vandiemenova dežela (Tasmanija/1642) , <i>upravna enota</i> , 8/G9	Vegen , <i>otoška reliefna oblika</i> , 15/E4	Veliki Winterberg , <i>kopenska reliefna oblika</i> , 7a/E4	Vernamo , <i>naselje</i> , 15/F8
Vandotena , <i>otoška reliefna oblika</i> , 11/I7	Vegesack , <i>naselje</i> , 10/I3	Veliki Winterhoek , <i>kopenska reliefna oblika</i> , 7a/E4	Vernayaz , <i>naselje</i> , 16/B2
Vanika , <i>ljudstvo</i> , 7/H5	Veghel , <i>naselje</i> , 18/E3	Veliko ali Tiho Morje , <i>morski hidronim</i> , 5/F5	Verneuil , <i>naselje</i> , 14/G6
Vanikoro , <i>otoška reliefna oblika</i> , 8/I6	Veglio , <i>naselje</i> , 16/C2	Veliko ali Tiho morje , <i>morski hidronim</i> , 4/O8; 8/I3	Vernon , <i>naselje</i> , 14/H5
Vanja , <i>naselje</i> , 7/G4	Vegrov , <i>naselje</i> , 10/Z4	Veliko ali Tiho Morje (Mare Pacifico) , <i>morski hidronim</i> , 6/A2	Verola Nuova , <i>naselje</i> , 3/A4
Vannes , <i>naselje</i> , 14/C7	Veile , <i>naselje</i> , 10/J1; 15/D9	Veliko morje , <i>morski hidronim</i> , 1b/A7	Veroli , <i>naselje</i> , 11/I6
Vannö , <i>otoška reliefna oblika</i> , 15/I1	Vejer de la Frontera , <i>naselje</i> , 17/E8	Veliko Slano Jezero , <i>kopenski hidronim</i> , 1b/I6; 5/I5	Verona , <i>naselje</i> , 3/B4; 10/K11; 11/F2
	Vela (Nautilus) , <i>otoška reliefna oblika</i> , 1a/P8	Veliko Sužniško Jezero , <i>kopenski hidronim</i> , 5/I3	Verovitica , <i>naselje</i> , 3/E4; 10/S11; 12/E4
	Velava , <i>naselje</i> , 10/V2		Verres , <i>naselje</i> , 11/C2; 14/N9
	Velbert , <i>naselje</i> , 18/F3		Verrey , <i>naselje</i> , 14/K7
	Velebić , <i>kopenska reliefna oblika</i> , 3/D4; 12/C5		Verria , <i>naselje</i> , 12/I9
	Velebit Gorovje , <i>kopenska reliefna oblika</i> , 11/K3		Verro , <i>naselje</i> , 15/M8; 9/E4
	Veles , <i>naselje</i> , 12/I8		Verrua , <i>naselje</i> , 11/C2
	Velestino , <i>naselje</i> , 12/J10		Versailles , <i>naselje</i> , 2/E4; 10/B8; 14/H6
	Veleš Gora , <i>kopenska reliefna oblika</i> , 15/E4		Versam , <i>naselje</i> , 16/D2
			Versoix , <i>naselje</i> , 16/A2
			Vertheške Gorice , <i>kopenska reliefna oblika</i> , 3/E3

Slika 5: Izsek iz na novo izdelanega imenskega kazala v faksimilirani izdaji Atlanta (2).

sal vsa podomačena slovenska imena, pri Atlantiki (2007) pa pripravil računalniško datoteko s podomačenimi imeni, ki so se večinoma avtomatsko procesirala na zemljevide.

Atlant, prvi slovenski atlas sveta, je med letoma 1869 in 1877 izšel v šestih snopičih s po tremi listi. Skupaj je bilo natisnjenih 18 zemljevidov, ki prikazujejo svet v celoti in njegove posamezne dele. Zemljevidi niso bili nikoli vezani v knjigo. Ker so se posamezni listi izgubljali, so postali razmeroma redki. Še bolj redek pa je komplet vseh zemljevidov; v Narodni in univerzitetni knjižnici v Ljubljani

sta le dva izvoda. Zanimivo je, da je v vezani različici zaporedje zemljevidov tematsko, sledeč pogledu od domovine navzven, in ne kronološko, v časovnem zaporedju njihovega dejanskega izhajanja, kot so razporejeni v faksimilirani izdaji (Atlant 2005).

Vlogo redaktorja in urednika Atlanta je prevzel pravnik in jezikoslovec Matej Cigale (1819–1889), ki je opravil tudi pionirsko delo pri podomačevanju zemljepisnih imen. V tistem času je živel na Dunaju in skrbel za slovensko pravno terminologijo ter prevode vseh zakonov, naredb, ukazov in uradnih razglasov (Urbanc 2005).

Prek zemljepisnih imen je oblikoval jezikovno politiko in ob tem slovenski jezik postavil ob bok drugim, v kartografiji že uveljavljenim evropskim jezikom v deželah z razvito kartografijo.

Kljub izrednemu pomenu za razvoj slovenskega jezika pa Atlant pozneje ni doživel ustreznega odziva. Še več, Bohinec je v prvi številki Geografskega vestnika zapisal, da je Cigale videl v Atlantu le filološki problem, pri čemer naj bi bili točna predstavitev krajevnih imen in dodana kratka terminologija njegova edina dobra stran, ki pa za geografijo »... ne znači nobenega napredka ...«, saj je geofizikalna plat popolnoma

Slika 6: Prikaz Mongolije in zapisa tamkajšnjih zemljepisnih imen v italijanskem izvorniku (13).

Slika 7: Prikaz Mongolije in popravljen zapis tamkajšnjih zemljepisnih imen v slovenski prevedbi De Agostinijevega atlasa (33).

zanemarjena, prav tako metodični prikaz (Bohinec 1925, 13). Kakšna zmotna! Kljub nekaterim pomanjkljivostim se vseh 18 listov kartografsko postavlja ob bok Kocenovim (Bratev Mrvar s sodelavci 2011) in drugim dosežkom iz druge polovice 19. stoletja, njihova vsebina pa je neprecenljiv vir za preučitve in utemeljevanje poslovenjenih zemljepisnih imen. Atlant je sčasoma postal prezrt in celo popolnoma spregledan. Čeprav so ga nekateri med vrsticami omenjali, se z njim očitno niso pobliže seznanili. To je šlo tako daleč, da je generacija geografov, kartografov in jezikoslovcev po 2. svetovni vojni nanj enostavno pozabila.

V času nastajanja Atlanta izdelava imenskega kazala še ni bila navada. Ker pa smo ob izidu njegove faksimilirane izdaje (2005) želeli uporabniku ponuditi dodatne, natančnejše informacije o zemljepisnih imenih na posameznih zemljevidih, smo se odločili za naknadno izdelavo imenika. Za ta namen smo na vsakem zemljevidu glede na že vrisane poldnevniko in vzporednike določili koordinatno mrežo stolpcov, označenih s črkami, in vrstic, označenih s številkami. Kvadranti so bili podlaga za zajemanje posameznih zemljepisnih imen, ki jih je bilo zaradi barvne podlage, senčnega reliefa, ponekod velike gostote, izključno črno-bele tipografije, številnih krajšav in mestoma slabega odtisa razmeroma težavno natančno prepoznati (slika 4). Pri tem sem si pomagal z novjšimi atlasi in Wikipedijo. Vnašanje imen je trajalo več mesecev, po vpisu pa je bil izveden natančen pregled, po katerem je bila odpravljena marsikatera napaka.

Na podlagi vnosa je bilo izdelano in natisnjeno imensko kazalo (slika 5) s skupno 28.075 zapisi zemljepisnih imen in posameznih občin pojmov, od tega jih je 5907 ali 21 % podomačenih. Število različnih imen je 22.233, različnih podomačenih tujih zemljepisnih imen pa 4178 ali 18,8 %. Več kot je za posameznim imenom v imenskem kazalu zapisov številke zemljevidov s koordinatami, večkrat se določeno ime pojavi v atlasu. Ob tem je vsako ime razvrščeno v eno od 17-ih pomenskih tipov: celina, država, upravna enota, zgodovinska upravna enota, naselje, zgodovinsko naselje, zgodovinska pokrajina, naravna pokrajina, kopenska reliefna oblika, obalna reliefna oblika, otoška reliefna oblika, podmorska reliefna oblika, kopenski hidronim, morski hidronim, pejsaž, ljudstvo in drugo.

Leta 1992 je pri Državni založbi Slovenije izšel **Veliki družinski atlas sveta**, ki še vedno velja za enega najboljših atlasov v slovenskem jeziku. Gre za priredbo atlasa *Grande Atlante Geografico De Agostini* italijanske kartografske in založniške ustanove Istituto Geografico De Agostini iz Novare. Zemljevidi v atlasu so izdelani z analogno kartografsko tehnologijo. Ob estetsko dovršeni kartografiji je glavna vrednota tega atlasa mednarodnost, prepoznavna v bogastvu in sistematičnosti zapisovanja zemljepisnih imen, še zlasti v navajanju vseh večimenskih različic imen, ki se razprostirajo čez ozemlja več držav (Kladnik 2007a). Ker je imel atlas velik tržni uspeh, zapisovanje ruskih imen v prvi izdaji pa ni bilo skladno z mednarodnimi prečkvalnimi normami, je leta

Slika 8: Zemljevid dela Združenih držav Amerike v izvorniku (10).

Slika 9: Zemljevid dela Združenih držav Amerike v slovenski priredbi atlasa (11).

1996 izšla druga, popravljena izdaja, naslovljena Veliki atlas sveta, v kateri je ta pomanjkljivost odpravljena. V njej je popravljenih ali drugače spremenjenih okrog 1250 zemljepisnih imen, večina med njimi v Rusiji. Prvo izdajo so uredili geografa Milan Orožen Adamič in Drago Kladnik ter jezikoslovec Janko Moder, pri drugi pa se je priključil geograf Drago Perko, ki je prispeval levji delež k pravilnemu zapisu ruskih imen.

Sistematičen pregled zemljevidov in imenskega kazala v Velikem družinskem atlasu sveta je razkril, da je med skupno več kot 100.000 različnimi zemljepisnimi imeni v njem okrog 14.000 zapisanih v slovenskem jeziku, od tega je 2708 različnih (2,7 %) (Kladnik 2007a).

Pri konkretnem delu so se pojavljale mnoge težave. Najbolj kričeč primer so bila zagotovo povsem neustrezna imena na ozemlju Mongolije v italijanskem izvorniku. Ker je tam uradna pisava cirilica, se je uredništvo italijanskega izvornika pri prečrkovanju naslonilo na ruske strokovnjake, ti pa so zadevo poenostavili v maniri prvovrstnih imperialistov. Uporabili so namreč kar nekatera svoja imena in tako so bili sredi Mongolije zapisani ruski izrazi, na primer Mongolski Altaj (to naj bi bil endonim!), Hrebet Hangaj, Pustinja Gobi (slika 6) ... Ker je to povsem navzkriž z mednarodnimi načeli, sem ob odobritvi notranjega urednika založbe Mihe Kovača skladno z dostopnimi imeniki priredil celotno imenje na območju te srednjeazijske države. Naša opozorila in izboljšave (slika 7) so v kartografski

Slika 10: Prikaz zahodnega dela srednje Evrope v izvorniku Velikega šolskega atlasa (27).

Slika 11: Prikaz zahodnega dela srednje Evrope v njegovi slovenskim priredbi (34).

20919	Sčučij hrebet		13	RUS	273	Zb 6	
20920	Ščučyn		1	BY	59	He 19	
20921	Sčuol	Schuls	1	CH	62	Gm 22	
20922	Sea Islands		14	USA	205	Dh 30	
20923	Sea Lake		1	AUS	378	Mh 63	
20924	Sea of Hebrides		9	GB	50	Gc 17	Hebridsko morje
20925	Sea of Japan	Japanisches Meer	5		318	Mc 26	Japonsko morje/Vzhodno morje
20926	Sea of Okhotsk	Ochotskisches Meer	5		273	Xc 7	Ohotsko morje
20927	Sea Park		1	ZA	149	Hh 61	
20928	Seabra		1	BR	243	Ep 52	
20929	Seaford		1	USA	192	DI 26	
20930	Seaforth		1	AUS	375	MI 56	
20931	Seal		9	CDN	160	Fb 7	
20932	Seal Cove		4	CDN	170	Ff 14	

Slika 12: Izsek iz excelove datoteke z zapisom dvojezičnega imena Japonsko morje/Vzhodno morje.

hiši Istituto Geografico De Agostini hvaležno sprejeli in popravke vnesli tudi na njihove zemljevide.

Prvi slovenski atlas sveta v 3. tisočletju je bil **Družinski atlas sveta**, priredba *Dorling Kindersley World Atlas* britansko-ameriške založbe Dorling Kindersley Book. Je tudi prvi povsem digitalni atlas sveta v slovenskem jeziku. Izšel je pri založbi Slovenska knjiga. Strokovno ga je pripravil Geografski inštitut Antona Melika ZRC SAZU; urednika sta bila Mauro Hrvatin in Drago Perko. Atlas je bil ponatisnjen že leto po prvi izdaji, leta 2004 pa je doživel še drugi ponatis (Kladnik 2007a).

V atlasu je okrog 75.000 različnih zemljepisnih imen, med njimi 2826 ali 3,8 % podomačenih (Kladnik 2007a). Avtor tega članka sem vsa podomačena zemljepisna imena s posebnim računalniškim programom vnesel na zemljevide. Na preglednih zemljevidih sveta in celin so vsa imena zapisana izključno enojezično, bodisi v podomačeni bodisi v izvorni obliki. Na zemljevidih posameznih držav ali delov celin so dvojezično (izvirno in podomačeno) zapisana imena rek in naselij, seveda le tistih, ki imajo tudi slovensko ime, vsa druga imena pa so tudi na teh zemljevidih enojezič-

na. Takšen, na nek način nedosleden pristop je posledica imenske redakcije v izvorni različici atlasa, zato bolj dosledna izpeljava dvojezičnih poimenovanj ni bila možna.

Vnašanje imen na zemljevide je zanimivo delo, ki ob poznavanju temeljnih veščin uporabljenega programskega orodja zahteva dobro poznavanje imenske zasnove atlasa, korpusa podomačenih zemljepisnih imen, lege imen, ki se domačijo, in zvrhano mero natančnosti. Na redkeje naseljenih območjih je dokaj nezahtevno, zaplete pa se na gosteje naseljenih območjih regionalnih zemljevidov, še posebej tam, kjer je večja gostota naselij, katerih imena se domačijo in so zato zapisana dvojezično. Še najtežje pa je zapisati večbesedna podomačena imena s poudarjeno velikimi verzalkami (imena držav, gorovij in velikih pokrajin), pri katerih se dolžine posameznih besed v slovenščini razlikujejo od dolžine angleških. Pri vpisovanju teh imen, ki imajo za zapis predviden prostor, prilagojen imenom v angleščini, je treba poskrbeti za enakomerno razdaljo med posameznimi črkami ter presledki med besedami, kar lahko privede do prekrivanja vmesnih topografskih znakov in imen, zapisanih z manjšimi črkami. Zapisovanje

se še posebej zaplete v primerih, ko se posamezna imena, zapisana s poudarjeno velikimi črkami med seboj križajo. Za kakovosten zapis sta potrebna potrpežljivost in prestavljanje številnih manj pomembnih izvornih imen, da se za zapise z veliki črkami na novo pripravi primeren prostor. Posebno veliko truda je zahteval zemljevid Združenih držav Amerike, kjer se je napis ZDRUŽENE DRŽAVE AMERIKE (v angleščini le UNITED STATES OF AMERICA) križal z napisoma SKALNO GOROVJE (ROCKY MOUNTAINS) in VELIKE PLANJAVE (GREAT PLAINS) (sliki 8 in 9).

Vsaka večja slovenska založba razmišlja o izdaji atlasa, saj s tem sebi in drugim dokaže, da je kos tudi najbolj zahtevnim založniškim projektom, kar atlas brez dvoma so. Ob uveljavljanju načela o prosti izbiri učnih pripomočkov s strani učiteljev je ugodno priložnost za preboj zaslutila tudi gorenjska založba Učila iz Tržiča, ki je leta 2003 izdala šolski atlas z morda ne preveč posrečenim naslovom **Veliki šolski atlas**, saj med šolskimi atlasima nima največjega formata niti ni najzajetnejši. A v poplavi različnih atlasov s podobnimi naslovi se je poskušalo najti tržno prepoznavno ime.

Gre za prevod in priredbo dela *Student Atlas* britansko-ameriškega založnika Dorling Kindersley Book, ki je prvič izšlo leta 1998. Pripravo slovenske različice je obenem z nujnimi dopolnili o Sloveniji prevzel Geografski inštitut Antona Melika ZRC SAZU. Uredniki smo bili Mauro Hrvatini, Drago Kladnik in Drago Perko, za priredbo podomačenih tujih zemljepisnih imen pa sem, tudi z vnosom zapisov na zemljevide, poskrbel avtor tega članka. Imensko kazalo sestavlja približno 10.200 različnih zemljepisnih imen, različnih podomačenih zemljepisnih imen pa je 1726 ali 16,9 %.

Zaradi manjše gostote zemljepisnih imen, prilagojene šolski rabi oziroma zemljevidom v manjšem merilu je bilo njihovo umeščanje in zapisovanje enostavnejše kot v atlasovem »velikem bratu« Družinskem atlasu sveta (2001). Vseeno je bilo treba poskrbeti za primerne, enakomerne razmike med črkami različno dolgih zapisov imen držav in presledki pri njihovih večbesednih imenih, zapisanih z verzalkami. Ker v izvorniku imena rek niso bila zapisana dosledno dvojezično, sem se povsod odločil zapisati le njihovo izvorno oziroma morebitno slovensko ime. Podobno kot v drugih atlasih sem posebno pozornost namenil imenom v zamejstvu, ki so dosledno zapisana dvojezično, tako kot tudi vsa druga imena mest z morebitnimi slovenskimi eksonimi. Potreben je bil tudi temeljit popravek sicer redkih pokrajinskih imen znotraj Republike Slovenije. V izvorniku namreč ime Kras (v obliki *Kars*) sega prek celotne države (slika 10), v slovenskem izdelku pa sem ga umestil na ustrezno

mesto in na novo vpisal ime Julijske Alpe (slika 11). O tej netočnosti smo obvestili tudi založnika izvornika.

Najnovejši med slovenskimi priredbami atlasov sveta, pri katerih sem aktivno sodeloval je **Atlantika: veliki satelitski atlas sveta**, ki ga je leta 2007 sočasno z njegovo hrvaško, srbsko, makedonsko in bolgarsko različico izdala založba Mladinska knjiga. Gre za priredbo nemškega izvornika *Atlantica: Der neue grosse Satelliten-Weltatlas*, ki je leta 2004 izšel pri nemški korporaciji Bertelsmann oziroma založbi Wisen Media Verlag GmbH.

Atlas s številnimi prekrasnimi satelitskimi in letalskimi posnetki je prvi atlas sveta pri nas, v katerem so zemljepisna imena na zemljevidih avtomatsko procesirana na podlagi vnaprej pripravljene excelove računalniške datoteke, ki

je tudi podlaga njegovega imenskega kazala. V njem je navedenih dobrih 74.000 različnih zemljepisnih imen, od tega je natanko 2499 oziroma 3,4 % podomačenih v slovenski jezik.

Za priredbe tega atlasa v vseh jezikovnih različicah sem izdelal izhodišča in napotke za podomačevanje tujih zemljepisnih imen, za slovensko izdajo pa sem v računalniški datoteki z zemljepisnimi imeni pripravil podroben seznam podomačenih tujih zemljepisnih imen in redakcijo imenskega gradiva. Sodeloval sem tudi pri prvih korekturah kartografskega gradiva.

Zemljevidi v atlasu so zasnovani dvo-stopenjsko: na eni strani so pregledni zemljevid celotne Zemlje in zemljevidi posameznih celin oziroma njihovih delov v merilu 1 : 30.000.000, na drugi pa regionalni, podrobnejši

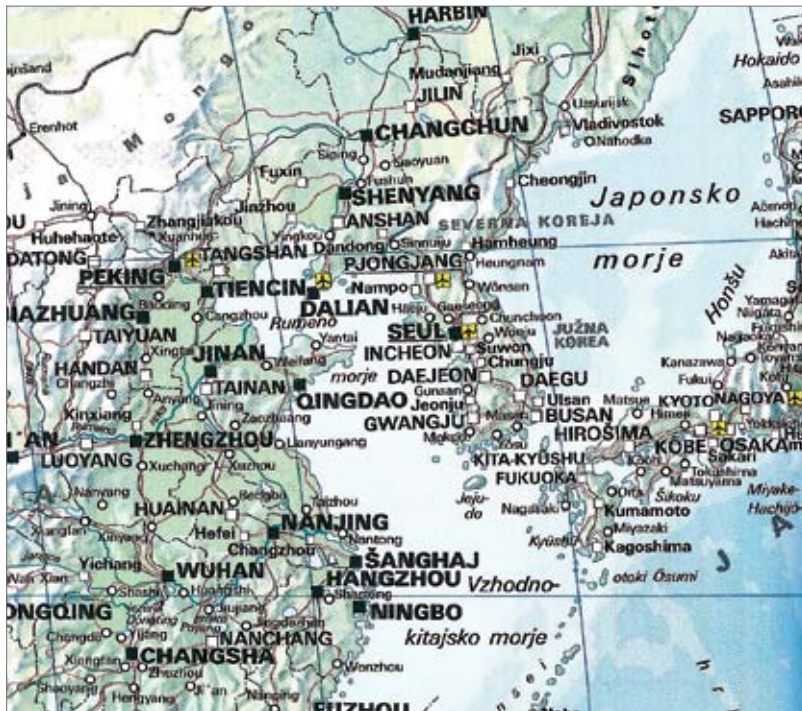
Slika 13: Dvojnični zapis Ostmeer v pomenu 'Vzhodno morje' in Japanisches Meer v pomenu 'Japonsko morje' je bil uporabljen že v izvorniku *Atlantica* (3)

Slika 14: Na regionalnih zemljevidih v slovenski privedbi atlasa je sporno ime izpisano z umesno posevnico, ki poudarja enakovrednost obeh navedenih imen (4).

Slika 15: Na preglednih zemljevidih v uvodnem delu atlasa je sporno ime pomotoma zapisano le v tradicionalni, bolj uveljavljeni imenski obliki (4).

zemljevidi v merilih 1 : 3.000.000, 1 : 4.500.000 in 1 : 6.000.000. Medtem ko se je procesiranje na regionalnih zemljevidih izvedlo avtomatsko, je pri vnosu domačenih imen na pregledne zemljevide prišlo do težav, zato so jih na založbi naknadno preverjali in vnašali ročno.

V zvezi s tem je po izidu prišlo do zanimivega pripetljaja, povezanega z enim od najbolj spornih zemljepisnih imen sploh, to je imenom Japonsko morje oziroma Vzhodno morje. Več o ozadju hudega imenskega spora med Japonsko in obema Korejama je zapisanega v monografiji Poimenovanja Piranskega zaliva (Kladnik, Pipan in Gašperič 2014, 20–28).

Skladno s stališčem Komisije za standardizacijo zemljepisnih imen Vlade Republike Slovenije, ki je oktobra 2002 dopustila možnost, da se ob tradicionalnem imenu Japonsko morje enakovredno uporablja tudi njegova imenska različica Vzhodno morje, sem v računalniški datoteki pripravil dvojnični zapis Japonsko morje/Vzhodno morje (slika 12). Imenska dvojica je bila uporabljena že v izvorniku (slika 13), taka oblika pa se je izpisala tudi na obeh regionalnih zemljevidih, kjer je prikazano to morje (slika 14). Žal pa se je zalomilo pri vnosu obeh imen na pregledna zemljevida, kamor so na založbi naknadno, ne da bi dovolj natančno preučili v datoteki zapisane imenske oblike, ročno vnesli zgolj ime Japonsko morje (slika 15). Ob tem se je zaradi časovne stiske pojavilo še več drugih napak, denimo zapis JUŽNA KOREJA in neprevedeni zapis Japan Trench za Japonski jarek.

Najbrž ni treba posebej poudariti, da si tako Japonci kot Južni Korejci goreče prizadevajo prepričati mednarodno skupnost za rabo po njihovem edino ustreznega imenskega zapisa. Zato vse nove kartografske izdelke širom po svetu skrbno spremljajo in analizirajo veleposlaništva obeh držav. Ker smo v Atlantiki uporabili za Japonce sporno imensko dvojnico Japonsko morje/Vzhodno morje ni bilo treba dolgo čakati, da se je na delovni obisk najavil takratni namestnik japonskega veleposlanika v Ljubljani. Ko sva pregledovala zapise spornega imena v Atlantiki, mi je ob pogledu na pregledni zemljevid z navedbo izključno imena Japonsko morje namignil: »Vidite, tako je prav, takole bi moralo biti povsod!« Jaz pa sem mu brez zadrege odvrnil: »Vidite, takole je napačno, povsod bi moralo pisati Japonsko morje/Vzhodno morje!« In mu podrobno razložil ozadje napake. Ker je razumen možakar, se je le kislo nasmehnil ...

Viri in literatura

1. Atlant. V atlas vezana različica, hranjena v Narodni in univerzitetni knjižnici v Ljubljani. Slovensko besedilo priredil Matej Cigale. Matica Slovenska. Ljubljana, 1869–1877.
2. Atlant. Faksimilirana izdaja. 18 zemljevidov in znanstvena monografija. Uredili Fridl, J., Kladnik, D., Orožen Adamič, M., Perko, D. in Urbanc, M. Ljubljana, 2005.
3. Atlantica: Der neue grosse Satelliten-Weltatlas. Gütersloh, München, 2004.
4. Atlantika: veliki satelitski atlas sveta. Mladinska knjiga. Ljubljana, 2007.
5. Berk, S. 2001: O tujejezičnih ustreznih za slovenska zemljepisna imena. Geografski vestnik 73-1. Ljubljana.
6. Bohinec, V. 1925: Razvoj geografije v Slovencih. Geografski vestnik 1-1. Ljubljana.
7. Brajnik, M., Demšar, J., Mihelič, B., Petrovič, D., Radovan, D., Rojc, B. 1996: Pisave na slovenskih kartah: izdelava enotnega koncepta pisav (notranjega opisa) na državnih nomenklaturnih (sistemskih) kartah. Tehnično poročilo. Ljubljana.
8. Bratec Mrvar, R., Birsak, L., Fridl, J., Kladnik, D., Kunaver, J. 2011: Kocenov srednješolski atlas kot didaktična prelomnica. Geografija Slovenije 22. Ljubljana.
9. Der Neue Orbis Weltatlas. München, 1992.
10. Dorling Kindersley World Atlas. New York, 1997.
11. Družinski atlas sveta. Slovenska knjiga. Ljubljana, 2001.
12. Fridl, J. 1999: Metodologija tematske kartografije nacionalnega atasa Slovenije. Ljubljana.
13. Grande Atlante Geografico de Agostini. Novara, 1989.
14. Horňanský, I. 1992b: Latiniziranje zemljepisnih imen v kartografski praksi. Geodetski vestnik 36-4. Ljubljana.
15. Horňanský, I. 2000: Theory and Practice of the Standardization of Exonyms and the Policy of their Usage. Mitteilungen des Bundesamtes für Kartographie und Geodäsie 19. Frankfurt na Majni.
16. Jordan, P. 2000: The Importance of Using Exonyms – Pleading for a moderate and politically sensitive use. Mitteilungen des Bundesamtes für Kartographie und Geodäsie 19. Frankfurt na Majni.
17. Kadmon, N. 2000: Toponymy: The Lore, Laws and Language of Geographical Names. New York.
18. Kladnik, D. 2007a: Podomačena tuja zemljepisna imena v slovenskih atlasih sveta. Geografija Slovenije 14. Ljubljana.
19. Kladnik, D. 2007b: Pogledi na podomačevanje tujih zemljepisnih imen. Georitem 2. Ljubljana.
20. Kladnik, D. 2007c: Zgodovinski vidiki podomačevanja tujih zemljepisnih imen. Zgodovinski časopis 61-3/4. Ljubljana.
21. Kladnik, D., Pipan, P., Gašperič, P. 2014: Poimenovanja Piranskega zaliva. Geografija Slovenije 27. Ljubljana.
22. Mihelič, B., Rojc, B. 1996: Smernice in metodologija za uporabo pisav na slovenskih kartah. Geografski informacijski sistemi v Sloveniji 1995–1996. Zveza geografskih društev Slovenije in Zveza geodetov Slovenije. Ljubljana.
23. Radovan, D. 1995: Toponimska navodila za Slovenijo. Ljubljana.
24. Radovan, D., Orožen Adamič, M. 1999: Resolucije OZN o zemljepisnih imenih. Ljubljana.
25. Rojc, B. 1986: Prispevek k raziskovanju percepcije vsebine karte. Doktorska disertacija. Ljubljana.
26. Rojc, B. 1993: Izobraževanje na področju kartografije. Geodetski vestnik 37-4. Ljubljana.
27. Student Atlas. London, 1998.
28. Šuntar, A. 1993: Metode kartografske generalizacije in problematika meril v GIS-u. Geodetski vestnik 37-3. Ljubljana.
29. Urbanc, M. 2005: Matej Cigale (1819–1889): Petričev dohtar. Atlant - Faksimilirana izdaja. Ljubljana.
30. Veliki atlas sveta. DZS. Ljubljana, 1996 in 2002.
31. Veliki atlas sveta. DZS. Ljubljana, 2005.
32. Veliki atlas sveta. Mladinska knjiga. Ljubljana, 1972.
33. Veliki družinski atlas sveta. DZS. Ljubljana, 1992.
34. Veliki šolski atlas. Učila. Tržič, 2003.